

Suriyeli doktorların gözünden mülteciler ve sağlık

Prof. Dr. Ömer Anlar

1957 Hatay'da doğdu. 1983'de Şam Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdi. 1992'de Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroloji Anabilim Dalında Uzmanlığını tamamladı. 1994-2005 yılları arasında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroloji Anabilim Dalında Öğretim Üyesi ve Anabilim Dalı Başkanı olarak görev yaptı. 2004 yılında Doçent, 2009 yılında Profesör oldu. Halen Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroloji Anabilim Dalında Öğretim Üyesi olarak görev yapmakta, aynı zamanda Suriyeli mültecilerin Sağlık Koordinatörlüğünü yürütmektedir.

İnsanı yaşat ki devlet yaşasın! Bu ibare, asırlar önce Şeyh Edebalî'nin Osmanlı'nın kurucusu olan Osmangazi'ye söylediği bir öğüttür. Osmanlı Devletini kuran Osmangazi, dünyanın karanlık yıllarını yaşadığı bir çağda bölgesinde adaleti tesis etmiştir. Ama bugün Ortadoğu'da komşumuz olan Suriye'de öyle bir rejim var ki, öyle bir lider var ki hem insanı hem de insanı yaşatmaya çalışan sağlık mensuplarını hunharca katletmekten başka bir işi yok! Bu rejim uçakları, geçen Nisan ayında üç milyon nüfuslu Halep şehrinde muhaliflerin kontrolündeki bölgede son çocuk doktoru olan Muhammed Vasim Muaz'ı öldürdü. Uçaklar, adı geçen doktorun çalıştığı hastaneyi hedef aldı ve doktorla birlikte 14 sağlık personelinin katletti. O doktorun ailesi Türkiye'ye göç etmişti. Ancak Muaz, Suriye'de bulunduğu yerde bombardıman altında görevine devam ediyordu (1).

Suriye'de buna benzer bombardıman ve katliamlar her gün devam ediyor. Sağlık personeli ve sağlık kuruluşları bu katliamlardan ciddi şekilde nasibini alıyor. Buna dış güçler de destek veriyor. Medeniyet misyonuna; demokrasi, özgürlük ve insan hakları gibi birçok özelliklere sahip olduklarını iddia eden ülkeler bu katliamları seyretmekle yetiniyor. Zaman zaman üzüntü ve teessüf ibareleri sarf ediyorlar. Belki de bu savaşın uzun sürmesi işlerine de geliyor. Halk ayaklanması ve rejimin

kanlı baskısı sonucu Haziran 2016 yılı itibarıyla 760 doktor ve sağlık personeli öldürüldü. Bunların binlercesi ülkeyi terk etti veya ülkelerinde başka bölgelere göçmek zorunda kaldı. Bazıları aileleriyle birlikte Ege Denizi'nde boğularak hayatını kaybetti. Birkaç Suriyeli doktor ise bir ümit çalışmak için gittikleri Somali'de haydutların saldırısı sonucu vefat etti.

Günümüzde Türkiye'de yaklaşık 300 bini kamplarda olmak üzere 3 milyona yakın mülteci bulunmaktadır. Kamplarda kalan mültecilere çalışma izni verilmemektedir. Onların bütün ihtiyaçlarını devlet karşılamaktadır. Kamp dışında kalan mültecilere mülteci kimlik kartı verilmekte ve bu kart sayesinde mülteciler Sağlık Bakanlığımıza bağlı kuruluşlarda ücretsiz tedavi edilmektedirler. Bu karta sahip mülteciler ilaçlarını bedava alabilmektedirler. Kamp dışında kalan mültecilere çalışma izni verilmektedir. Türkiye'de bine yakın Suriyeli doktor bulunmaktadır. Ancak doktor ve sağlık elemanları için çalışma izni, makalenin hazırlandığı Haziran 2016 itibarıyla henüz çıkmış değil. Sağlık Bakanlığı bu konuda bir çalışma başlattı ve Suriyeli doktorların kendi vatandaşlarını Bakanlığa bağlı sağlık kuruluşlarında muayene edebilmeleri için gereken adımları attı. Bu konuda merkezi Gaziantep'te bulunan "Geçici Suriye Hükümeti" ile koordine bir çalışma yapılmaktadır (2-6).

Suriyeli mülteciler ve Suriyeli doktorlar Türkiye'nin kendilerine gösterdiği ilgi ve ihtimamın farkında. Ancak Suriyeli doktor ve hastaların bazı sorunları var. Bir defa onlarda mülteci psikolojisi mevcut. Her ne kadar ister kamplarda, ister buldukları şehirlerde barınak, sağlık ve eğitim olanakları kısmen temin edilmiş olsa da tam anlamıyla istikrar ortamına kavuşmuş sayılmazlar. Bu nedenle bunların bir kısmı Avrupa'ya veya başka yerlere göç etmek istiyorlar. Bir kısmı savaş ve bombardıman da olsa ülkelerine döndüler. Avrupa Birliği ile Türkiye arasında mülteciler konusunda anlaşma olmasaydı, hala her gün denizde boğulan ve kaybolan iç parçalayıcı haberleri izlemeye devam edilirdi. Suriyeli mültecilerin bir kısmının bu anlaşmadan memnun olmasalar da, uzun vadeli olarak faydasını göreceklerdir. Çünkü kaçak olarak geçmeye çalıştıkları yollarda görünen sıkıntı ve tehlikeler haricinde, gittikleri ve gidecekleri yerlerde onları, çocuklarını, torunlarını ve nesillerini etkileyecek görünmeyen nice tehlikeler var.

Suriyeli hastalarla Türk doktorlar arasında iletişim sorunu yaşanıyor, bu sorunu tercümanlar bazen çözemiyorlar. Ya da hastanelerde tercüman sayısı yetersiz kalıyor. Bu nedenle tercüman sayısını arttırmak gerekiyor. Bununla birlikte görev yapan tercümanların halkın yerel dillerini bilmeleri gerekir. Çünkü iyi derecede

Arapça bilen ve Arapça gramerine hâkim olan bir tercüman bile zaman zaman Suriye'nin yerel kelimelerini hiç anlamayabilir. Yerel lehçeleri bilen tercümanlara ihtiyaç var. Kaldı ki hasta, tercüman aracılığı ile her sorununu söylemeyebilir. Bu kadın hastalar için daha ön plandadır. Mahrem konularını ancak doktora söyler. Hastanın psikolojik sorunları da olabilir. Bunları birebir doktora söylemek ister. İletişim sorununun giderilmesi için Suriyeli doktorların çalıştırılması çok önem arz ediyor. Böylece Suriyeli doktor kendi vatandaşına daha aktif ve verimli bir şekilde hizmet verir.

Suriyeli hastaların sınırdan geçişlerinde sıkıntılar yaşanıyor. Hasta bazen aylarca giriş izni beklemek zorunda kalıyor. Çünkü hasta girişleri için sınırlı bir limit var. Bekleyen hastalar arasında kanser hastası veya ciddi hastalığı olanlar bulunmaktadır. Türkiye'ye giren Suriyeli hastanın, Türk makamlarınca tedavi olabilmesi için kayıt yaptırıp Suriyeli sığınmacılara verilen kimlik kartına kavuşması aylar sürebiliyor. Bu da tedavisinin gecikmesine neden oluyor. Bunların haricinde Türk makamlarınca mülteci kimliği sahibi olan Suriyeli vatandaş herhangi bir nedenle bulunduğu ilin dışında hastalandığı takdirde sağlık kuruluşlarına başvurduğunda büyük bürokratik sorunlarla karşılaşmaktadır. Hastadan hangi ile ait olduğu makamlardan sevk yapılması istenmekte ve dil bilmediği için çoğu zaman sıkıntılara maruz kalmaktadır.

Diğer bir husus olarak Suriyeli doktorların sorunlarını da ele almak gerekir. Kamplar dışında bulunan Suriyeli doktorlar geldiğimiz şu güne kadar Türkiye'de çalışma izni alamadılar. Diploma denklik belgesini alabilmek için YÖK'e başvurduklarında şöyle bir cevap ile karşılaşıyorlar: Suriye Hükümeti gönderdiğimiz yazılara yanıt vermiyor. Doğrudur, çünkü oradaki rejim, insanları öldürmekten başka iş yapmıyor! Doktorların bir kısmı bombardıman ve savaştan kaçarken yanlarında belgelerini bile getiremediler. Bunların çalışma olanakları çok daha zor oluyor. Belki bunları sınavlara alarak doktor olup olmadığını veya yeterlilik düzeylerine bakılarak iş verilebilir. Bazı Suriyeli doktorlar çalışma ortamı bulamadıkları için aileleriyle birlikte ateş ve bombardıman altına geri dönmeyi tercih ediyorlar. Bunların bir kısmı canlarından oluyor.

Suriyeli doktorun çalışması kendi vatandaşı için faydalı olabileceği gibi, Suriyeli mültecilerin yoğun olduğu Kilis, Gaziantep ve Hatay gibi illerde Türk doktorların işini ve yoğunluğunu da hafifletebilir. Suriyeli doktor kendi mesleğini icra etmiş olur, başka yerlere göç etmek zorunda kalmaz. Ailesinin geçimini temin etmek için, mesleği dışında yapamadığı ve beceremediği

işlerde çalışmak zorunda kalmaz. Bu şekilde doktorun mesleki onuru korunmuş olur. Mevcut durumda, adı geçen illerde Suriyeli doktorlar bazı derneklerin çatısı altında veya kendilerinin kurduğu -tabiri caizse- merdiven altı muayenehane veya poliklinik benzeri kuruluşlarda çok düşük ücretle çalışmaktalar.

Kamplarda yaşayan Suriyeli mülteciler kendi vatandaşları olan doktorlar tarafından tedavi ediliyor. Ancak orada da bazen sıkıntılar yaşanıyor. Kamplarda Suriyeli doktorlara bazen tam olarak tedavi yetkisi verilmiyor. Enjeksiyon ve aşı takibi gibi görevler veriliyor. Onlardan alınan bilgiye göre maaşları düşük. Maaş ödemelerinde de aksamalar oluyor. Çünkü bunların maaşlarını bazı dernek ve sivil toplum kuruluşları ödüyor. Bu sıkıntıların giderilmesi için ayrı çalışmalara ihtiyaç var. Suudi Arabistan'da Hac mevsiminde Türk doktorların Türk hacılarını Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı hastanelerde tedavi ettikleri gibi örnekler bu noktada baz alınabilir. Tabii ki bu hizmet poliklinik ve acil müdahaleler için olmalıdır. Cerrahi müdahale, yoğun bakım ve benzeri durumlarda Türkiye'deki hastaneler gerekeni zaten yapmaktadır. Suriyeli doktorları mesleğine kazandırabilmek için yeni adımlar atılıyor ancak bu çalışmalar çok yavaş ilerliyor. Bunları hızlandırmak gerekir.

Kamplarda yaşayan Suriyeli mültecilerin başka sıkıntıları da var. İster çadır kentlerde, ister karavana şeklinde evlerde yaşayan mültecilerin sıkıntıları gün geçtikçe ve seneler ilerledikçe artmakta. Her ne kadar televizyonda ve haberlerde yaşadıkları temiz ortamı, çadırlarını, karavana tipi nizami evlerini görsek de onlar bu yaşam ortamından çok memnun değil. O daracık karavana odalarında veya büyük bir çadırın içinde bölmeler arasında yaşayan ailelerin durumunu tahmin etmek çok zor olmasa gerek. Büyük çadırların içinde duvarlar yerine çadır bölmeleri mevcut. Hangimiz, ailesiyle birlikte böyle bir çadırdan aylarca, yıllarca yaşamak ister?

Kamplar dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin muayene ve tedavi dışında da birçok sorunu var. Suriyeliler çoğunlukla sağlıklı koşullarda yaşamıyor. Çoğunun maddi durumları düşük olması nedeniyle bir evde üç-dört aile birlikte kalabiliyor. Dolayısıyla bulaşıcı hastalıklar kolayca yayılıyor. Aile fertleri sağlıksız koşullarda çalışmak zorunda kalabiliyor, çocukları ise gereken eğitimi alamıyor. Eğitim ve sağlık bilindiği gibi ayrılmaz ikilidir. Eğitim alamayan çocuklar ve iş bulamayan büyükler bazen dilencilik yolunu seçiyor. Sokaklarda, köşe başlarında, trafik ışıklarında, parklarda ve cami kapılarında maalesef Suriyeli vatandaşlara veya Suriyeli olduklarını iddia eden veya

ellerinde yazı taşıyan insanları sıkı sık görmekteyiz. Belki bunların bir kısmı dilencilik meslek edinmiş, belki bir kısmı zaten kendi memleketinde bu işi yapmaktaydılar. Ancak bunların arasında eşini hatta bütün ailesini kaybeden ve gerçekten hiçbir dayanağı olmayan kadınlar da olabiliyor. Ayrıca dilencilik yapan Suriyeli mülteciler istismar veya tacize maruz kalabiliyor veya sokak çeteleri ve uyuşturucu mafyasının tuzaklarına düşebiliyor. Bu da Suriyeli mültecilerin sorunlarına başka bir boyut kazandırıyor.

Beş yılını dolduran Suriye'deki iç savaş gün geçtikçe yeni sorunları ortaya çıkarmakta. Bu savaşın uzun yıllar süreceğini tahmin etmek artık hiç de zor değil. Dünyaya hâkim olan büyük güçler savaşın durmasını istemiyor. Bu güçler, Suriyeli mültecilerin yaşadıkları sorunları umursamaz durumdadır. Suriyeli mülteciler de Türkiye'den başka onlara sahip çıkan kimsenin olmadığını anlamışlar ve Türkiye'ye büyük ümitler bağlamış haldeler. Hükümetin Suriyeli mültecilerin bir kısmını vatandaşlığa alma girişimi, sorunlarına büyük ölçüde çözüm getirmekte. Ama Suriye'deki savaş durmadan ve Suriye istikrara kavuşmadan mültecilerin sorunları devam edecek gibi görünüyor.

Hükümet, Suriyeli mültecilerin sağlık sorunlarına yönelik büyük ilgi göstermesine rağmen iletişim sorununu gidermek için Suriyeli doktor ve sağlık elemanlarının bir an önce çalışabilmesi için daha hızlı adımların atılmasına ihtiyaç var. Bunu yaparken eğitim ve sosyal desteği ihmal etmemek gerekir. Suriyeli mültecilerin Türk toplumu ile entegre bir şekilde yaşamaları için ileri program ve projelere ihtiyaç var.

Not: Savaş ve göç ile ilgili verilen rakamlar yaklaşık rakamlardır. Kaynaklar internetten alınmıştır. Bu makale; birçok Suriyeli doktor, sağlık elamanı, yakınları ve mülteci ile yapılan görüşmelerin ardından kaleme alınmıştır.

Kaynaklar

1) <http://m.t24.com.tr/haber/halepte-hastane-vuruldu-doktor-ve-hastalar-oldu,338235> (Erişim Tarihi: 08.06.2016)

2) <http://www.internethaberlerim.com/haberler/halepte-3-saatte-3-hastane-vuruldu-e72d0a76> (Erişim Tarihi: 08.06.2016)

3) <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/375945.aspx> (Erişim Tarihi: 08.06.2016)

4) <http://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/10-soruda-multeci-sorunu/10> (Erişim Tarihi: 08.06.2016)

5) <http://www.aksam.com.tr/guncel/suriyeli-hastalarin-yuzunu-guldurecek-calisma/haber-485992> (Erişim Tarihi: 08.06.2016)

6) <http://www.hemsireaktuel.com/HaberDetay.aspx?HaberId=17194&Title=Suriyeli%20doktorlar> (Erişim Tarihi: 08.06.2016)